

Štirideset let po Toporišiču novi slovnčni knjigi

Kratkoslovnica in Slovnica na kvadrat Deli sta namenjeni osnovnošolcem, srednješolcem in vsem drugim neprofesionalnim uporabnikom

LJUBLJANA – Slovenski slovnčarji imajo že vse od Zimskih uric prostih Adama Bohoriča iz leta 1584 isto nalogo: spodbuditi slovensko govoreče in pišoče, da bi kolikor mogoče omikano in pravilno pisali. Nov prispevek k temu početju sta Kratkoslovnica in Slovnica na kvadrat Kozma Ahačiča, ki ju je izdala založba Rokus Klett.

IGOR BRATOŽ

Od zadnje slovenske slovnice, ki šele ustrezno poenostavljene in prilagojene šolske slovnice, take, ki bi bila uporabna in prikladna za neprofesionalno, splošno rabo, je minilo dolgo časa. Slovnica Jožeta Toporišiča iz srede 70. let je bila namenjena resni, akademski rabi in je s svojo razčlenjenostjo slovnščine in slovnčnega besednjaka manj vešče in šolajoče lahko zlahka prestrašila, kar je bilo seveda v nasprotju z nameni prvega slovnčarja »kolikor toliko pripomoči k pravilnejšemu govorjenju in pisanju kranjskega jezika«. Kozma Ahačič, namestnik predstojnika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in profesor na Univerzi v Novi Gorici, sicer tudi urednik in pobudnik slovarskega portala Fran, z novima šolskima slovnicama torej zapolnjuje nadležno praznino: resda so bile na podlagi Toporišičeve narejene tudi nekatere šolske slovnice (najbolj znano je sestavljen France Žagar), ki pa niso bile samostojno zasnovana dela, ampak zgolj poenostavljene različice izhodiščnega dela.

PREVEČ JE LEN, KAR LOČILA SE BOM.

DATVA POČASNEJE.

ROLJE, DA SE KAR USTAVI.

polnjujeta, druga, srednješolska pa utegne od pomoči slovnčnim zadregam širše javnosti.

Tradicije ene slovnice za vse

Tako založba kot avtor posebej omenjata, da poskušata novi slovnici prekiniti z dolgoletno tradicijo ene same slovenske slovnice. Ta tradicija je za slovenski prostor značilna vse od srede 19. stoletja, ko je začela veljati Slovnica slovnica s kratkim pregledom slovnstva Antona Janežiča. Sledile so ji Slovnica slovnica za srednje šole Antona Breznika leta 1916, leta 1954 tako imenovana »slovnica štirih«.

Ahačič si je v želji, da bi imel vsak neprofesionalni uporabnik z novima šolskima slovnicama dober, samostojen vpogled v jezik, pomagal z uveljavljenimi tujimi zgledi, na včerajšnji predstavitvi knjige v Trubarjevi hiši je omenil nemškega slovnčarja Georga Vollmerja in njegovo kratko nemško slovnico *Kleine deutsche Grammatik für Schule und Alltag*. Izogibal se je definicijam, je še povedal, uporabljal jezikovno gradivo iz sodobnih korpusov slovenskega jezika in iz literarnih del, ki so na bralskih seznamih učencev in dijakov, je pa vanju vključil tudi spoznanja sodobnega jezikoslovja.

Opisom, v katerih je detektiral tudi nekatere jezikovne novosti v pogovornem jeziku, je avtor v obeh delih dodal poglavje o prapovpisu ter preglednice sklanjatve in spregatev, slovnici se tudi do-

Slovenska slovnica Mirka Rupla, Antona Bajca, Rudolfa Kolariča in Jakoba Šolarja, za njo leta 1976 seveda Slovnica slovnica Jožeta Toporišiča, ki jo je med letoma 1965 in 1970 napovedal že njegov srednješolski učbeniški komplet *Slovenski knjižni jezik 1-4*. Po tej je na seznamu, ki ga začinjajo knjige Adama Bohoriča, nadaljujejo pa knjige Pohlina, Gutsmana, potem Kumerdejeva, Debelčeva in Japljeva rokopisna dela pa Kopitarjeva, Vodnikova, Danjkova, Jarnikova, Metelkova, Murkova, Muršičeva, Potočnikova, Malavašičeva, Škrabčeva in še druge slovnice le še Slovnica slovnica Franceta Žagarja iz leta 1991. Da so različnim uporabnikom dosegljive različno napisane slovnice, da je torej jezik zaokroženo prikazan točno določeno ciljnemu občinstvu

– to očitno do zdaj ni bila prav slovenska naveda, Ahačičevi deli poskušata to tradicijo prelomiti, avtor celo upa, da bi lahko spodbudili načrtovanje nove akademske slovnice.

Kar zadeva morebitno uradno šolsko rabo, ki sta ji novi slovnici najprej namenjeni, je Kozma Ahačič včeraj suho dovjetno navgrel: »Oblast ni najboljši pisec slovnice.« Založba, kot je bilo mogoče izvedeti, stavi na uporabnike slovnice, obe deli jim je te dni že predstavila in prvi odzivi učiteljev in profesorjev so bili pozitivni, avtor upa, da bo »desant« uspešen, za pogovore s šolskimi oblastmi o knjigah, ki – kot omenja avtor v predgovoru – vsebinsko in terminološko sledita veljavnim učnim načrtom in uveljavljeni terminologiji, pa bo še dovolj časa, najprej je bilo pač treba dočakati izid obeh knjig.

Ilustracije učijo

Ahačičevi slovnici je z ilustracijami opremil Jaka Vukotič, ilustrator je z avtorjem sodeloval že pri knjigi za mlade *Jezični možje: zgodba o slovenskem jeziku*, ki je prejela priznanje Zlata hruška in nagrado na mednarodnem sejmu mladinskih knjig v Minsku, že hitro zanima komple-

Zalaga zvonečih in nezvonečih nezvočnikov, delitev nezvočnikov na zapornike, pripornike in zlitnike, zvočnikov pa na nosnike, drsnike in jezičnike, je v obeh slovnica pregledno in razumljivo predstavljena z več ilustracijami. ILUSTRACIJA JAKA VUKOTIČ

po obeh novitetah pa pokaže, da ilustracije niso le zabavne, ampak so hkrati tudi vsebinsko dopolnilo besedila slovnice, v nekaterih primerih pa vsebino (na primer opis glasov), domiselno in jasno, predstavljajo samostojno.

Kratkoslovnica, slovenska slovnica za osnovno šolo, je namenjena vsem, ki bi radi kratek vpogled v slovnčni opis slovenskega jezika. Zasnovana je po zgledu sodobnih evropskih kratkih slovnčnih pregledov, njeno osnovno načelo pa je čim bolj poenostaviti in čim krajše prikazati osnove zgradbe sodobnega slovenskega jezika. Del vsebine je zato predstavljen tudi z ilustracijami.

Slovnica na kvadrat, je slovenska slovnica za srednjo šolo, namenjena je vsem, ki jih zanima komple-

ksnejši vpogled v slovenski jezik na ravni neprofesionalnega uporabnika. Osnovni opis je razširjen z jezikovnimi in jezikoslovnimi zanimivostmi ter analizo najpogostejših napak v rabi slovenskega knjižnega jezika. Delo je primerno za rabo v srednji šoli, kjer bo vsak učitelj glede na sposobnosti svojih dijakov sam presodil, katere zanimivosti spadajo med osnovno znanje. Lahko bo služilo tudi osnovnošolskim učiteljem slovnščine in tujih jezikov kot priročnik za boljši pouk. Prav tako je delo primerno za vse odrasle, ki se s posameznimi slovnčnimi pojmi srečujejo pri učenju tujih jezikov ali v vsakdanjem življenju in želijo obnoviti svoje poznavanje strukture slovenskega jezika ter jezikoslovnne terminologije.

Dolga zgodovina slovnčnega truda

Na spletni strani fran.si je Kozma Ahačič pripravil pregled gradiva in sezname, ki navajajo 122 različnih izdaj dosežanih slovenskih slovnice. Po letu 1900 so na seznamu naslednja dela:

- 1903-05 Schreiner-Bezjak: Slovenska jezikovna vadnica za tesno združeni poduk v slovnici, pravopisu in spisu
- 1916 Anton Breznik: Slovenska slovnica za srednje šole (II. izdaja 1934)
- 1922 Karel Štrekelj: Historična slovnica slovenskega jezika
- 1924 Fran Ramovš: Historična gramatika slovenskega jezika (I. del – Konzantizem)
- 1935 Fran Ramovš: Historična gramatika slovenskega jezika (II. del – Dialekti)
- 1936 Fran Ramovš: Kratka zgodovina slovenskega jezika (II. izdaja 1995)
- 1938 Rajko Nahtigal: Slovanski jeziki (II. izdaja 1952)
- 1952 Fran Ramovš: Morfologija slovenskega jezika
- 1956 Rupel, Bajec, Kolarič, Šolar: Slovenska slovnica (II. izdaja 1964)
- 1976 Jože Toporišič: Slovenska slovnica (izdaje: 1984, 1991, 2001)
- 1991 France Žagar: Slovenska slovnica

DELO